

GYULA NÉMETH:
KUMUK VE BALKAR SÖZ
NOTLARI

Reşide Gürses

Türk Dil Kurumu Kütüphanesinde bulunan etütlerden biri olan ve Türk tarihi, kültürü ve dili ile ilgili olarak 30'un üzerinde eserin yanında pek çok makalesi bulunan Hüseyin Namık Orkun (İstanbul 1902-Ankara 1956) tarafından Türkçeye çevrilen *Kumuk ve Balkar Söz Notları* adlı etüt Türk Dil Kurumu Eski Başkanlarından Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalın tarafından yayıma hazırlanmıştır. Bu kitap, Gyula Németh'in "Kumuk és balkár szójegyzék (Kumukishes und bakarishes Wörterverzeichnis)" [*Keleti Szemle*, Budapest 1911 (XII évfolyam 1-2 szám 91-153 ss.)] adını taşıyan çalışmasının çevirisidir. Bu çeviri, Hüseyin Namık Orkun tarafından -tahminen 1940'lı yıllarda- yapılmıştır. Hüseyin Namık Orkun'un bu etütün dışında; Türk Dil Kurumu Kütüphanesinde, Etütler bölümünde kayıtlı olan başka çevirileri daha vardır.

Peçenekler (1933), *Atilla ve Oğulları* (1933), *Eski Türk Yazıtları* (1936-41; 4 cilt), *Hunlar* (1938), *Türk Tarihinin Bizans Kaynakları* (1938), *Prens Kalıyanamkara ve Papamkara Hikâyesinin Uygurcası* (1940), *Yeryüzünde Türkler* (1944), *Türk Tarihi* (1946; 4 cilt), *Türkçülüğün Tarihi* (1951, 1977), *Büyük Türkçü Şıpa Kahramanı Süleyman Paşa* (1951) başta olmak üzere 30'un üzerinde eseri bulunan Hüseyin Namık Orkun'un *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde, *Türk Yurdu*, *Ülkü*, *Varlık*, *Millet*, *Türklük*, *Bozkurt* gibi dergilerde eski Türk efsaneleri, Türk destanları, Türk boyları üzerine makaleleri çıkmıştır.

Eserin Kemal Aykaç tarafından yapılan başka bir çevirisi daha vardır. Bu çeviri, 1990 (Ekim) yılında Kültür bakanlığı Yayınları arasında çıkmıştır. Ayrıca bu çeviride, Osman Nedim Tuna tarafından kaleme alınan "Sözlüğün Transkripsiyonu Hakkında Notlar" bölümü de bulunmaktadır.

1732 maddenin yer aldığı eser, Gyula Németh'in 1910 yılında Kumuk ve Balkarlar arasından derlediği sözlere kapsamaktadır. Maddelerin sonunda; köşeli ayrıç içinde koyu olarak verilen rakamlarla, sözlüğün aslındaki sayfalar gösterilmiştir. Kelimelerin başında yer alan rakamlarla da sözlerin sayısı belirtilmiştir.

Eserin sonunda, sözlükte geçen kelimeler dizin hâlinde verilmiştir. Böylece kelimelere kolay bir şekilde ulaşmak mümkün olabilmektedir.

Doktorasını Gyula Németh'in yanında tamamlayan (1925) Hüseyin Namık Orkun, onun Kumuk ve Balkar sözleriyle ilgili derlemesini Tükçeye çeviren ilk kişidir. *Kumuk ve Balkar Söz Notları* adlı eser, bu konudaki ilk çeviri olması

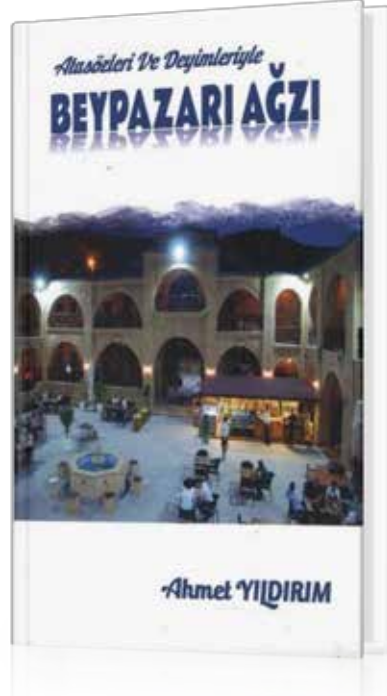
hasebiyle de önemlidir. Kumuk ve Balkarlara ait söz varlığına ilişkin bu eser, etütten yayıma giden yolda -okuyucusu ve ilgilisi için- Türk Dil Kurumu Yayınlar arasında yerini almıştır.

BEYPAZARI ATASÖZÜ VE DEYİMLERİ DENİLİNCE

Nail Tan

Yakın dönemde, 2000'li yıllarda paremiyoloji / atasözü bilimi ve frazeiyoloji / deyim bilimi araştırmaları çerçevesinde; il, ilçe ve bazen de köy halk kültürü derlemelerinden konumuza özel önem veren yayımlar üzerinde durmayı kendimize zevkli bir görev edindik çünkü söz konusu yayımlarda sözlüklere girmemiş veya çeşitleme niteliği taşıyan çok sayıda atasözü ve deyimle karşılaşabiliyoruz. Bu yazımızda, Ankara'da ikamet etmemiz dolayısıyla öncelik verdiğimiz Ahmet Yıldırım'ın *Atasözü ve Deyimleriyle Beypazarı Ağzı* (Ankara 2017, 223 s. kendi yayını) kitabını değerlendirmeye çalışacağız. Değerlendirmemiz sırasında ana hareket noktalarımız; atasözü deyim nitelimesinde, ayırımında ve anlam vermelerinde dikkatimizi çeken hususlarla sözlüklere ya hiç girmemiş ya da çeşitleme özelliğini taşıyan söz varlıklarını belirleme olacaktır.

Kitabın hazırlayıcısı, yazarı doğma büyüme Beypazarlı eğitimci Ahmet Yıldırım (d. 1954, Beypazarı); *Mevlânâ'dan Damlalar* (1988), *Arkadaş* (çocuk romanı, 1989), *Osman Gazi* (çizgi roman, 1995), *Mızıkçı* (hikâyeler, 1996), *Bir Sevdasın Yüreğimde* (şiirler,

2001), *Azatlık Aşkı Dünyanın Çatısında Bir Türk Çocuğu* (gençlik romanı, 2013), *Beypazarı Efsaneleri* (2014) ve *Atasözü ve Deyimleriyle Beypazarı Ağzı* (derleme, inceleme, 2017) gibi yayınlarıyla tanınıyor.

“Ön Söz” (s. 7-8) ve “Giriş” yazısından (s. 9-11) öğrendiğimize göre, makalemizde ele aldığımız, incelediğimiz atasözü ve deyimler; 2002 *Beypazarı Belediyesi Ağız Derlemesi* başta olmak üzere ilçe halk kültürüyle ilgili belli başlı kitapların (Yaşar Şener, A. Esat Bozyiğit, Et-